

נושא העבודה

חוזים אחידים

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער
שוחר משפט עברי

הקדמה אישית-

בחרתי בנושא חוזים אחידים, משום שאני רואה בו חשיבות רבה בחיי היום יום שלנו. במציאות חיינו כיום בעידן המודרני, אנו מתקשרים בחוזים עם ספקים וחברות כלליות ומסוימות. אנו צורכים שירותים שונים ומגוונים ונדרשים לחתום על חוזים, שלא תמיד אנו מודעים לכל הפרטים הכתובים בהם. כיום החוזים מופיעים ברשתות האינטרנט ועלינו לקרוא אותם לפני ההתקשרות עם חברה מסוימת. יש משמעות גדולה להבנת החוזים האחידים שאותם אנחנו ממלאים, ולמידת נושא חוזים אחידים היא בגדר חובה לכל אדם שחי בתקופתנו.

אני מאמינה, שכאשר אדם לומד ועוסק בנושאים שהוא חי אותם והם קשורים לעולמו, הלמידה הופכת למעניינת הרבה יותר, מה גם שחויית הלמידה יותר משמעותית עבורו. לפיכך, אני מצפה ללמוד בצורה משמעותית את נושא החוזים האחידים, להבין את משמעותם לעומק, ובעיקר לגלות דברים חדשים שעד כה נראו לי כמובנים מאליהם בעולם המשפט.

תוכן עניינים -

1.....שער

2.....הקדמה אישית

4.....מבוא

5.....פרק ראשון

6-8.....חוזים אחידים במשפט העברי

8-16.....חוזים אחידים במשפט הישראלי

17.....השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי וסיכום

18.....ביבליוגרפיה

מבוא -

בעבודתי זו, אעסוק בדיני חוזים אחידים.

חוזה אחיד הוא חוזה בין ספק ללקוח או בין מעביד לעובד, כשהספק או המעביד מציעים את ההתקשרות דרך חוזה אחיד והלקוח או העובד הם אלו שהספק או המעביד מציעים להם את ההתקשרות דרך חוזה זה.

חוזה אחיד הוא חוזה בעל נוסח קבוע, שתנאיו נקבעו מראש ע"י אחד הצדדים כדי שימשו תנאים לחוזים רבים בין צד אחד לבין אנשים שונים במספרם ובוהותם. חוזים אלו הם מוצר מוגמר, ואין תנאים יוצאי דופן המותאמים לכל לקוח. התנאים הם אותם תנאים, ללא היכולת לשנות או לבטל אותם.

מטרת החוזה האחיד הוא לבטל הגעה למצב של אפליה בין תנאים שניתנים ללקוחות שונים.

בעבודה זו, אעסוק בשאלה: האם יש מקרים בהם ניתן לבטל או לשנות את אחד התנאים שנכתבו בחוזה האחיד? אם כן, מה הגורמים לביטול או לשינוי תנאי זה?

בכדי לחתור לתשובה, אחקור את העניין דרך פסקי דין, דרך עיון במשפט העברי, ובמשפט הישראלי, וכן אעסוק בשוני בין שניהם.

פרק ראשון -

כתיבת חוזה רגיל נעשית כששני הצדדים קובעים את נוסח החוזה ומעצבים את כללי ההתקשרות. זה בשונה מחוזה אחיד, שנכתב רק ע"י צד אחד. החוזה האחיד הוא חוזה אוניברסלי ללא היכולת לשנות אותו, וההסכמה להתקשרות של הלקוח עם הספק תלויה בהסכמתו של הלקוח לחוזה המוצע לו.

במקרה זה של חוזה אחיד, יכול להיווצר מצב של קיפוח הלקוח. כשלקוח נקשר בחוזה עם ספק, יכול להיווצר מצב של חוסר שוויון בין הלקוח לספק. כביכול, הספק נמצא בעמדת חוזק מעל ללקוח. הספק מציע את מה שיש לו ע"י תנאים שמותאמים לו, וללקוח ניצבות שתי אפשרויות: האחת, להסכים ולהיקשר איתו דרך התנאים שלו, והשנייה, לסרב ולבטל את ההתקשרות עם הספק. יכול להיווצר מצב בו הלקוח חלש בדעתו מול הספק, אין לו את הידע שיש לספק בנושא, וכן מצב שבו אין לו את כושר השכנוע וכושר המכירות שיש לספק. מה עוד שללקוח יש אינטרס גדול יותר לקבל את שירותיו של הספק, ולכן יהיה לו רצון רב להיקשר בכל דרך לשירותיו של הספק.

תנאי שקיים בתוך החוזה האחיד, שיוצר חוסר שוויון בין הלקוח לספק, מחליש את הלקוח ופועל נגדו- נקרא: תנאי מקפח.

אם אמקד את השאלה שבה בחרתי לעסוק בעבודתי, שאלתי תהיה כעת: מהם הפרמטרים לפיהם תנאי הופך לתנאי מקפח? והאם ניתן לבטלו או לשנותו בתוך החוזה האחיד?

חוזים אחידים במשפט העברי -

חוזים אחידים קיימים גם במשפט העברי: טקסי נישואין, טקסי גירושין וכו'. טקסים אלו הם קולקטיבים, והמשפטים הנאמרים בהם זהים לגמרי - ללא יוצא מהכלל.

אם גם במשפט העברי קיימים חוזים אחידים, האם קיימים גם תנאים יוצאי דופן? תנאים המקשים בעצם קיומם? האם הגדרתם דומה להגדרת תנאי מקפח? האם ניתן לבטלם או לשנותם? ובאיזה אופן?

אם כן, תוקפו של חוזה אחיד או תנאי אחיד בחוזה לפי המשפט העברי, תלוי בשאלה האם התנאי עומד בסתירה מול תנאי אחר, מול דין תורה, או מול ההיגיון, או שאינו עומד על שום סתירה כזו. זאת אומרת, הפרמטרים היחידים לתוקפו החוקי של התנאי בחוזה האחיד הוא התיישבות התנאי עם שאר התנאים, עם דין תורה, ועם ההיגיון.¹

ע"פ המשפט העברי, אם תנאי אחיד הנמצא בחוזה, מתנגש בתנאי מפורש, כלומר, אם שני הצדדים התנו תנאי ביניהם לפני ההסכמה על חוזה אחיד או אחריה, ותנאי זה עומד בסתירה אל מול התנאי האחיד - התנאי האחיד בטל.

ניתן לראות זאת במקרה בו רחל תובעת מבעלה לקיים את שקיבל עליו כשחתם על הכתובה כשנישאו, ולא להוציא אותה ממדינה למדינה. ראובן אומר שלפני שנישאו, ולפני שחתם על הכתובה הוא התנה עם הוריה תנאי שיוציא אותה מהארץ. נוצרה סתירה בין התנאי האחיד שעליו ראובן חתם בכתובה כשנישאו, ובין התנאי שבעל פה שהותנה בין ראובן להוריה של רחל לפני החתונה.

במקרה זה אומר הרא"ש ש"הכתובה נכתבה כמו שרגילים לכתוב כל הכתובות בארץ הזאת". זאת אומרת לתנאי האחיד הזה, אין תוקף לבטל את התנאי שנאמר בעל פה מפני

---

¹ ראה ורהפטיג ש, עמ' 2

שתנאי אחיד זה, נכתב בחוזה זה כי זה מה שכותבים בד"כ בחוזה- זהו לא תנאי שהותנה בפירוש.²

בדומה לתשובת הרא"ש, נמצא גם בספר תורת חיים תשובה מר' אליהו בר מנחם בסוגיה דומה בה אדם נותן לאשתו גט בתנאי שלא תינשא לפלוני, אך בזמן מסירת הגט אומר לה, כחלק מהטקס: "הרי את מותרת לכל אדם". גם במקרה זה נשאלת השאלה: האם התנאי האחיד "הרי את..." מבטל את ההתניה שהתנה האיש לאשתו קודם הגירושין? הפסק הוא שהתנאי האחיד לא מבטל את התנאי המפורש, משום שזהו נוסח רגיל, שעומד אל מולן תנאי מפורש שהותנה בין שני בני הזוג. הר"א גולדשמיט פסק, שאם יש סתירה בין דברי הנוסח הרגיל לבין תנאי מפורש, אין בכוחו של התנאי האחיד לבטל את התנאי המפורש. פסיקה זו מגיעה מההבנה הבסיסית עליה מסתמך הר"א גולדשמיט, שמי שכתב ואמר את לשון הנוסח האחיד כתב ואמר אותו משום שנהוג לכתוב ולומר אותו, ולא התכוון שיחייבו אותו בו.³

הפסיקה בין תנאי אחיד לתנאי מפורש ברורה - תנאי מפורש מבטל את התנאי האחיד. אך האם קיימת אפשרות בה בכלל ניתן להתנות תנאי אחיד שיכול לעקוף או לבטל את כוחו של דין תורה?

ניתן להתנות תנאי אחיד המנוגד לדין תורה, אך ורק אם התנאי עוסק בדיני ממון. ע"פ הרשב"א, אם התנאי הוא תנאי אחיד, אין בכוחו לבטל דין תורה. אך אם התנאי הוא תנאי שהצדדים התנו - זהו תנאי מפורש, והוא יכול לבטל דין תורה.

הרשב"א מבדיל בין שני מקרים: אם לא נוהגים לכתוב בכתובה את התנאי, אזי התנאי מפורש- ולו יש את היכולת לבטל דין תורה. אם נוהגים לכתוב תנאי זה בכתובות, זהו תנאי אחיד "רגיל" ואין בכוחו לבטל דין תורה.⁴

בעניין תנאי אחיד אל מול ההיגיון מובא מקרה ע"י רבינו ניסים בפירושו על הרי"ף בעניין דין מברחת: אישה שנתנה את כל נכסיה במתנה לפני נישואיה, בכדי להבריח אותם

² שם, שם.

³ ראה ורהפטיג ש, עמ' 3

⁴ שם, עמ' 4

מבעלה. על מקרה זה אומר הרשב"א, שברור שזה שהאישה תיתן את כל נכסיה לאחרים במתנה נוגד את ההיגיון הברור: "שאיך לך אדם שייתן כל נכסיו וימות ברעב", כלומר, ברור שאדם שנותן את כל נכסיו ויסתכן בעתיד של עוני ורעב- הוא אדם שפועל בחוסר היגיון. הרי שום אדם לא יפעל בדרך זו. הוא מוסיף שהאמירה "מתנה גמורה" זהו נוסח ששגור בפינו ואנו רגילים להשתמש בו מתוך שיגרת היום-יום, כך שהדבר נאמר מתוך שיגרה ואין בכוונת האישה באמת לוותר על כל נכסיה לחלוטין.

מדברי הבית שמואל והחלקת מחוקה עולה, שאם התנאי האחיד הוא בניגוד להיגיון- הוא בטל.⁵

מכל מה שנאמר בסוגיות אלו - עולה כי במשפט העברי תנאי אחיד בטל במקרה בו הוא סותר תנאי מפורש, או דין תורה, או את ההיגיון.

חשוב להבהיר כי כל תנאי אחיד שלא נוגד את אלו, קיים ותקף. ניתן ללמוד זאת מדברי הרא"ש: "אבל במקום שאין התנאה מפורשת אחרת הסותרת את לשון הנוסח, אין כל ספק שדברי הנוסח מחייבים".

עולה כי גם במשפט העברי קיימים תנאים שונים, יוצאי דופן, דומים לתנאים מקפחים בבעייתם, אך בעלי הגדרה שונה. במשפט העברי ניתן לבטלם ולהוקיעם מן החוזה האחיד.

---

⁵ ראה ורהפטיג ש, עמ' 5

חוזים אחידים במשפט הישראלי -

החוק לחוזים אחידים חוקק בתחילה בשנת 1964 וגרסתו המעודכנת פורסמה בשנת 1982. חוק זה הוא ראשון מסוגו בעולם, ונקבע במטרה להגן על לקוחות מפני תנאים מקפחים בחוזים אחידים.

בחקיקה הראשונית נחקק, שההגנה על הלקוחות תיעשה ע"י הקמת בית דין לחוזים אחידים. לבית הדין יהיו שני תפקידים: האחד, לאשר את נוסח החוזה האחיד, ובכך לתת אישור של חמש שנים לפעילות החוזה, והשני, הוא היכולת וההסמכה לבטל תנאים מקפחים בחוזים אחידים.⁶

התפיסה של החוק באותה תקופה, הייתה תפיסה שונה ומהפכנית אך גם מאוזנת. מצד אחד, לבית הדין הייתה את היכולת לקחת חוזה אחיד ולהתערב בו מהסיבה שאין בתנאי החוזה שוויון, אך מצד שני, לספק ניתנה האפשרות לבוא לבית הדין עם ניסוח לחוזה שהוא ניסח בלשונו, ולבקש את אישורו של בית הדין לנוסח של החוזה האחיד. לבית הדין ניתן הכוח לאשר מראש, אך גם לשנות ולהתאים.

בשנת 1982 עברה בכנסת גרסה מתוקנת של החוק. ביולי 2012 התקבל תיקון מס' 4 לחוק, וב-8 בדצמבר 2014 התקבל תיקון מס' 5 לחוק החוזים האחידים ומטרתו להוסיף חזקה נוספת בסעיף 4 המהווה קיפוח.

מספר חברי בית-הדין הוא שניים-עשר, כאשר אב בית-הדין וממלא מקומו יהיו שופטי בית משפט מחוזי וימונו ע"י שר המשפטים, שיוכל להתייעץ עם נשיא בית המשפט העליון על מינויים. מספר חברי בית הדין לא יעלה על שניים-עשר. אב בית הדין וממלא מקומו יהיו שופטים של בית משפט מחוזי שימנה שר המשפטים בהתייעצות עם נשיא בית המשפט

---

⁶ חוק החוזים האחידים, 1982

העליון. יתר חברי בית הדין ימונו בידי שר המשפטים, ובהם יהיו לפחות שני נציגים של ארגוני צרכנים כהגדרתם בסעיף 31(ג) לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981; חברי בית הדין שימונו לפי סעיף קטן זה יהיו בעלי השכלה משפטית או כלכלית, ואולם במושב מסוים לא יהיה חבר יותר מחבר אחד שהוא בעל השכלה כלכלית בלבד; מספר החברים שהם עובדי המדינה לא יעלה על שליש מכלל החברים שימנה השר לפי סעיף קטן זה.

תקופת כהונתם של חברי בית הדין תהיה מקסימום שלוש שנים.

ההודעה על מינוי חברי בית הדין תפורסם ברשומות.

בית הדין ידון בשלושה: אב בית הדין – ואם נבצר ממנו – ממלא מקומו, יקבע את מותב בית הדין; כל מותב יורכב מאב בית הדין או ממלא מקומו, ומשני חברים אחרים שלפחות אחד מהם הוא נציג ארגון צרכנים.

במקרה של ניגוד עניינים, מי שעיסוקיו האחרים עלולים ליצור ניגוד עניינים עם תפקידו כחבר מותב של בית הדין בהליך מסוים או שיש לו ענין אישי בהליך – לא יהיה חבר במושב שידון באותו הליך.

בית הדין לא יהיה קשור בדיני הראיות, פרט לדינים בדבר חסינות עדים ובדבר ראיות חסויות.

לעניין הזמנת עדים וגביית ראיות יהיו לאב בית הדין ולממלא מקומו הסמכויות שיש ליושב ראש ועדת חקירה.

בית הדין ידון לפי סדרי דין שהתקין שר המשפטים; באין סדרי דין כאלה ידון בית הדין בדרך הנראית לו מועילה ביותר להכרעה צודקת ומהירה.

בעל דין הרואה עצמו נפגע מהחלטת בית הדין, רשאי לערער עליה לפני בית המשפט העליון תוך ארבעים וחמישה ימים מיום שנודע לו עליה.

בכפוף להוראות סעיף 25 לחוק בתי דין מינהליים, התשנ"ב-1992, פסקי דין והחלטות אחרות של בית הדין לחוזים אחידים, לרבות נוסח חוזים אחידים שאליהם מתייחסים פסקי דין או החלטות כאמור, יפורסמו כדרך שמתפרסמים פסקי דין והחלטות אחרות של

בתי המשפט המחוזיים; בית הדין רשאי לפרסם פסקי דין והחלטות שלו בדרכים נוספות שייראו לו מתאימות, לתועלת הציבור.⁷

אם כן, אוכף התנאים המקפחים הוא בית הדין לחוזים אחידים. אך מה הם החזקות (פרמטרים) לתנאי מקפח?

ובכן, חזקות על התנאים הבאים שהם מקפחים -

1. תנאי הפוטר את הספק באופן חלקי או מלא מאחריות.
2. תנאי המקנה לספק זכות בלתי סבירה וחסרת שחר לבטל/ לשנות/ להשעות או לדחות את ביצוע תנאי החוזה- או לשנות את חיוביו המהותיים לפי החוזה.
3. תנאי המקנה לספק את הזכות להעביר את אחריותו לצד שלישי.
4. תנאי המקנה לספק את הכוח לשנות או לקבוע ע"פ דעתו בלבד, ולאחר כריתת החוזה מחיר או חיוביים מהותיים אחרים שמוטלים על הלקוח. הדבר לא נוגע למקרה בו השינוי נבע מגורמים שאינם בשליטת הספק.
5. תנאי המחייב את הלקוח להזדקק לספק, או שמקטין או פוגע בחופש הלקוח להיקשר עם אדם אחר.
6. תנאי השולל או המגביל זכות או תרופה העומדות ללקוח על פי דין, או המסייג באופן בלתי סביר זכות או תרופה העומדות לו מכוח החוזה, או שמתנה אותן במתן הודעה בצורה או תוך זמן בלתי סבירים, או בדרישה בלתי סבירה אחרת.
6. (א) תנאי המקנה לספק באופן בלתי סביר תרופה שאינה עומדת לו על פי דין, לרבות תנאי המתיר לספק לצרף תרופות שאין לצרפן על פי דין או תנאי הקובע פיצויים מוסכמים שאינם סבירים לטובת הספק.
7. תנאי המטיל את ההוכחה על הלקוח.
8. תנאי השולל או מגביל את זכות הלקוח להשמיע טענות מסוימות בערכאות משפטיות, או תנאי הקובע שכל סכסוך בין הצדדים ידון בבוררות.
9. תנאי המקנה לספק זכות בלעדית לבחירת מקום השופט או הבוררות בהם יקבע הסכסוך.

---

⁷ חוק החוזים האחידים, 1982

10. תנאי הקובע מסירת סכסוך לבוררות כאשר לספק השפעה גדולה יותר מאשר ללקוח על תנאי הבוררות, לרבות קביעת הבורר, מקום הבוררות, תנאים שעל פיהם תתנהל הבוררות, אופן ניהול הבוררות וסדרי הדין בבוררות, והכול אף אם הספק הוכיח כי מסירת הסכסוך לבוררות כשלעצמה כאמור בפסקה (8) אינה מקפחת;

11. תנאי הקובע הצמדה של מחיר או תשלום אחר, לפי החוזה, למדד כלשהו, כך שירידה של המדד או עלייה שלו לא תזכה את הלקוח;

12. תנאי שלפיו נדרש הלקוח לאשר או להצהיר כי קרא את החוזה, או תנאי שבו הלקוח מצהיר על מעשה שעשה, על מודעותו לעניין מסוים, או על עובדה שמתקיימת בעניינו, והכול למעט מידע שהלקוח מסר לספק בחוזה.⁸

תנאים בטלים בחוזה אחיד -⁹

תנאי בחוזה אחיד השולל או המגביל את זכות הלקוח לפנות לערכאות משפטיות - בטל. תנאי בחוזה אחיד הפוטר את הספק, באופן מלא או חלקי מאחריות לנזק גוף או למעשה זדון המוטלת עליו על פי דין - בטל.

ביטול תנאי מקפח -¹⁰

היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, הממונה על הגנת הצרכן והסחר ההוגן לפי חוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981, כל ארגון לקוחות ורשות ציבורית שנקבעו בתקנות וכן ארגון לקוחות שיאשר שר המשפטים לענין מסוים, רשאים לבקש מבית הדין לבטל או לשנות תנאי מקפח בחוזה אחיד.

שר המשפטים רשאי לקבוע לארגון לקוחות או לרשות ציבורית שנקבעו לפי סעיף קטן (א) תנאים להגשת בקשות לבית הדין.

המשיבים לבקשה יהיו הספק המתקשר או המתכוון להתקשר בחוזה האחיד, היועץ המשפטי לממשלה, לפי העניין, וכן מי שבית הדין מצא לנכון להזמין כמשיב; כל ארגון

⁸ חוק החוזים האחידים, 1982

⁹ שם, שם

¹⁰ שם, שם.

יצוג של ספקים או כל גורם אחר שהוא בעל עניין בבקשה כאמור רשאי להצטרף כמשיב, ובלבד שבית הדין אישר זאת.

במקרה בו מצא בית הדין שתנאי הוא מקפח, יבטל את התנאי או ישנה אותו במידה הנדרשת בכדי לבטל את הקיפוח.

אחרי שביטל בית הדין תנאי או שינה אותו, כאמור בסעיף קטן (א), יגיש הספק לבית הדין נוסח מתוקן של החוזה האחיד הכולל את הביטול או השינוי שעליו הורה בית הדין, בתוך 21 ימים מהמועד שבו הפכה ההחלטה לחלוטה; הגיש הספק נוסח מתוקן כאמור, יקבע בית הדין אם החוזה שהוגש תוקן בהתאם להחלטתו.

כאשר ביטל בית הדין תנאי או שינה אותו, הוא רשאי לתת כל צו להבטחת קיום החלטתו כאמור, ובכלל זה לחייב את הספק להשתמש בנוסח המתוקן של החוזה האחיד כאמור, לתקופה שיקבע. צו לפי סעיף זה, דינו לעניין ביצוע הצו ולעניין סעיף 6 לפקודת ביזיון בית משפט, כדין צו שניתן בידי בית משפט בעניין אזרחי.

ביטל בית הדין תנאי או שינה אותו, יראו את התנאי האמור כבטל או שהתנאי האמור יחול בנוסחו כפי ששונה, לפי העניין—

(א) בכל חוזה אחיד אחר של אותו ספק שבית הדין קבע לגביו כי הוא דומה במהותו לחוזה האחיד שלגביו ניתנה החלטת בית הדין.

(ב) בכל חוזה שנכרת על פי החוזה האחיד שלגביו ניתנה החלטת בית הדין או על פי חוזה אחיד שונה, אף אם נכרת לפני מועד החלטת בית הדין.

ביטול או שינוי כאמור באותו סעיף קטן לא יחולו על חיובים שקוימו על פי החוזה לפני מועד החלטת בית הדין.

בית הדין רשאי לקבוע כי הביטול או השינוי כאמור באותו סעיף קטן יחולו רק על חוזים שנכרתו לאחר מועד החלטת בית הדין או ממועד אחר שיקבע, ובלבד שלולא קביעה כאמור תיגרם לספק פגיעה חמורה.

במקרה בו מצא בית משפט, בהליך שבין ספק ולקוח, שתנאי הוא מקפח, יבטל את התנאי בחוזה שביניהם או ישנה אותו במידה הנדרשת כדי לבטל את הקיפוח.

בית המשפט יתחשב במכלול תנאי החוזה ובנסיבות האחרות, וכן בנסיבות המיוחדות של הענין הנדון לפניו.

נטענה בבית משפט טענת תנאי מקפח בחוזה שנכרת לפי חוזה אחיד יודיע בית המשפט על כך ליועץ המשפטי לממשלה.

דיון בבית הדין בחוזה אחיד, שטרם נתקבלה החלטה לגביו, לא יגרע מסמכותו של בית משפט לדון בטענת תנאי מקפח בחוזה שנכרת לפי אותו חוזה אחיד.

דיון בבית משפט בטענת תנאי מקפח בחוזה שנכרת לפי חוזה אחיד, אין בו כדי למנוע מבית הדין לדון באותו חוזה אחיד או בתנאי מתנאיו. אך בית הדין רשאי אם יראה לנכון בנסיבות הענין, לדחות את המשך הדיון בפניו עד למתן פסק דין בבית המשפט.¹¹

פסקי דין

ח"א 8010/02 המפקח על הבנקים - בנק ישראל נ' בנק הפועלים בע"מ

המבקש: המפקח על הבנקים- בנק ישראל

המשיב: בנק הפועלים בע"מ

בפסק דין זה בין המפקח על הבנקים מול בנק הפועלים סעיף 1.5 הוא סלע המחלוקת. סעיף זה מתייחס לשירותי הבנקאות הניתנים באמצעות רשת האינטרנט בלבד. ע"פ הסעיף- במקרה בו נגרם נזק ללקוח או לבנק כתוצאה משימוש לרעה בסיסמא או בקוד הייחודי ע"י צד שלישי, הלקוח יישא באחריות לנזק, למעט נזק שנגרם עקב רשלנות הבנק.

לדבריו של המבקש- תנאי זה מקפח את לקוחות הבנק. הטלת מלוא האחריות לנזק, הן של הלקוח והן של הבנק על לקוח בודד, מקפחת את הלקוח ואז מהווה חזקת קיפוח כאמור

---

¹¹ חוק החוזים האחידים, 1982

בסעיף 4 (1) לחוק. המבקש פונה להסדר הקיים בחוק כרטיסי חיוב, ומבקש גזירה שווה והסדר דומה גם בשימוש של סיסמא או בקוד ע"י גורם לא מורשה בהקשר של ביצוע פעולות בנקאיות באינטרנט.

ע"פ ההסדר הקבוע בחוק כרטיסי חיוב, מרגע הודעת הלקוח למנפיק על שימוש לרעה בכרטיס החיוב ע"י ד שלישי- אין הוא נושא באחריות בגין השימוש לרעה בכרטיס. ובתקופה שלפני מתן הודעה, נושא הלקוח בדמי השתתפות עצמית מוגבלים.

ע"פ הבנק, נוסח התנאי אינו מקפח ולא נול לחזקת הקיפוח בסעיף 4(1) לחוק. שכן, הבנק לא מסיר מעצמו אחריות שהייתה מוטלת עליו על פי דין, שהרי אין הדין מטיל אחריות על הבנק במקרה בו לקוח התרשל בשמירת הסיסמא. אם תוטל אחריות על הבנק בדבר זה, הלקוחות יתרשלו בשמירת סיסמא בידיעה כי הבנק ישא באחריות לנשק עתידי.¹²

מכאן, יבדוק בית הדין האם סעיף 5.1 הוא סעיף מקפח, או סעיף רגיל.

בית הדין מצא שסעיף 1.5 לחוזה, הוא סעיף מקפח בחוזה אחיד. ויש לבטלו. במקרה זה אין מקום לשינויו של הסעיף ע"י בית דין, שכן, נדרשת בחינה כוללת של הסדר חלוקת האחריות כראוי, בין הבנק ללקוח.¹³

ח"א 704/05, 403/04 איגוד בתי אבות בישראל - א.ב.א. נ' מדינת ישראל - משרד הרווחה

המבקש : איגוד בתי האבות בישראל- א.ב.א.

המשיבה : מדינת ישראל- משרד הרווחה

סעיף 24 להסכם האחזקה קובע כי לא ישוכנו באותה מחלקה זקנים סיעודיים עם זקנים שאינם סיעודיים. במקרה בו אדם הפך לסיעודי, על המעון מוטלת החובה להעבירו למחלקה סיעודית. המבקש טוען שהעברתו של זקן שהפך סיעודי עלולה להתרחש זמן רב ולא מבוטל מסיבות שלא בהכרח תלויות במעון, ובנתיים המעון יאלץ לשאת בעלויות הנוספות של טיפול באדם סיעודי ללא קבלת תמורה בעבור כך.

¹² המפקח על הבנקים- בנק ישראל נ' בנק הפועלים בע"מ, עמ' 7
¹³ שם, עמ' 19

הטענה הראשונה של המשיבה היא שהמבקש עותר להוספת סעיף להסכם האחזקה ודבר זה לא נמצא בסמכותו של בית הדין לחוזים אחידים. טענה זו לא מתקבלת משום שנאמר קודם שלבית הדין יש סמכות, בגבולות שציינו, להוסיף הוראה ככל הדרוש בכדי למנוע את הקיפוח.

טענתה השנייה של המשיבה, היא שדרישת המבקש קשורה בתמורה כספית, ודרישה זו חורגת מחוק החוזים האחידים בסמכותו של בית דין. אך כמעט לכל סעיף בחוזה אחיד נובעת משמעות כספית- ולכן על בית המשפט לפרש את חריג התמורה הכספית. סעיף 24 לא מתייחס לתמורה הכספית כמשמעותה בחוק החוזים האחידים, ועל כן יש לבית הדין סמכות לבחון אותו ע"פ החוק.

העלות הכספית הכרוכה בטיפול בזקן שהפך לסיעודי, לא ניתנת לחיזוי מדוייק. העלות תלויה בשני משתנים שאינם ניתנים לחיזוי מדוייק. הראשון הוא ההסתברות של הפיכת הזקן לסיעודי. המשתנה השני הוא משך הזמן שיחלוף עד לסידורו במחלקה הסיעודית. סעיף שמטיל על המבקש עלות שאינה ניתנת לחיזוי מראש ותלוי במידה רבה במשיבה- נראה בלתי סביר. המסקנה של בית הדין היא, שבראש ובראשונה, יש לבית הדין את הסמכות לבחון את הסעיף הנוכחי. ומבחינת הדברים, עולה כי מדובר בקיפוח.¹⁴

בית הדין קבע כי סעיף 24 בנוסחו הנוכחי, הוא תנאי מקפח. בכדי שקיפוחו יבוטל, יש צורך לסייג בזמן את חובתו של המעון לשאת בהוצאות העודפות של הטיפול בזקן הסיעודי. המבקש הציע פרק זמן של 30 יום. דבר שנראה סביר בהחלט לדעת בית הדין. יש לקבוע שאם חלף פרק זמן זה, והזקן לא אושפז במחלקה סיעודית, הפרש דמי האשפוז יחול על המשיבה.¹⁵

מאמר- גלובס

¹⁴ איגוד בתי האבות בישראל א.ב.א.נ' מדינת ישראל, עמ' 7

¹⁵ שם, עמ' 8

בדיקה שערכה הרשות להגנת הצרכן ולסחר הוגן העלתה כי 100% מ-50 תקנוני הקנייה של אתרי הסחר שנבדקו הכילו תנאים אחידים שפועלים לרעת הצרכן ו"מקיימים את חזקת הקיפוח כלפי הצרכנים.

מה למשל? סייגים לאחריות, הגבלה על הגישה לערכאות משפטיות והגבלה על זכות הטיעון, הצהרה מטעם הצרכן שמשמשת כנגדו, העברת אחריות לצד ג', התניית מקום השיפוט, הקניית תרופה לספק, ביטול או שינוי תנאים, נטל ההוכחה על הלקוח, הגבלת ושילת תרופות, שינוי מחיר או תנאים מהותיים.

הגופים שרשאים לפנות לבית הדין לחוזים אחידים הם משרד המשפטים, הרשות להגנת הצרכן וארגוני הצרכנים.

מגבלות ההרתעה וההשפעה מביאות לכך שקיים סיכוי נמוך מאוד להגיע לבית הדין (בערך תיק אחד בשנה), להיעדר סנקציה משמעותית (הסנקציה המרבית - ביטול תניות מקפחות, אין פגיעה בפועל במוניטין, קביעות בית הדין תקפות רק לגבי אותו חוזה ספציפי).

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי -

את תחילת העבודה פתחתי בשאלה: מהם הפרמטרים לתנאי מקפח? והאם ניתן לבטלו או לשנותו?

מהמחקר ומהלימוד שעשיתי במשפט העברי ובמשפט הישראלי, עולה כי בשני סוגי המשפט עניין נושאים אחידים, ועניין תנאי מקפח, שניהם עניינים חשובים ומשמעותיים מאוד, אך גם שונים מאוד:

במשפט העברי ישנם שלושה פרמטרים לתנאי בטל: תנאי מפורש, דין תורה, והיגיון. ושלושתם יכולים לבטלו.

ואילו במשפט הישראלי יש רשימת חוקים, שמגדירים מהו תנאי מקפח, וניתן לבטל או לשנות אותו בעזרת בית דין לחוזים אחידים.

סיכום -

לסיכום העבודה, ניתן לומר שלמדתי המון על נושא שלא חשבתי שייצא לי להתעסק בו אי פעם - אבל הוא בעל חשיבות רבה. מעבר לעובדה שלמדתי רבות על הנושא עצמו, למדתי לאסוף, לתמצת ולרכז מסות של חומר, לדלות דברי ערך ולהבדיל בין טפל לעיקר, למדתי לקרוא פסקי דין, ולתמצת מהם את העניין הספציפי שחשוב לי, לכתוב בטעם, ולהבין את החקיקה עד לפרטיה הקטנים ביותר.

נהייתי להעמיק בנושא החוזים האחידים, וללמוד דרך העבודה דברים חדשים. תודה על ההזדמנות להתנסות בכתיבת עבודה חשובה ומעניינת, ותוך כדי כך לפתח כישורי למידה שונים.

ביבליוגרפיה-

חקיקה:

חוק החוזים האחידים

https://he.wikisource.org/wiki/%D7%97%D7%95%D7%A7_%D7%94%D7%97%D7%95%D7%96%D7%99%D7%9D_%D7%94%D7%90%D7%97%D7%99%D7%93%D7%99%D7%9D

פסיקה:

ח"א 8010/02 המפקח על הבנקים - בנק ישראל נ' בנק הפועלים בע"מ

<https://www.justice.gov.il/Units/YeutzVehakika/NosimMishpatim/HozimAhidim/Documents/poalim.pdf>

ח"א 704/05, 403/04 איגוד בתי אבות בישראל - א.ב.א. נ' מדינת ישראל - משרד הרווחה.

<https://www.justice.gov.il/Units/YeutzVehakika/NosimMishpatim/HozimAhidim/Documents/IGUDBATEIAVOT.pdf>

מאמר:

אתר גלובס: האותיות הקטנות באתרי הסחר: 100% מתקנוני הקנייה שנבדקו הכילו
תנאים אחידים המקפחים את הצרכן

<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001256213>

מקורות המשפט העברי:

סדרת מחקרים וסקירות במשפט העברי, חוזה אחיד, ד"ר שילם ורהפטיג.